

vatada rahvas jõudu ja sitkust (lk 500). Esivane-
mate rasketest oludest väljarabelemine näitavat,
et ka järeltulijad peavad seda suutma.

Tõepoolest, kui K. Pätsi ja tema-aegsete teiste
poliitikute tegevus viis iseseisva Eesti riigi loomi-
seni, siis on see ajalooline fakt hilisemal ajal and-
nud juba rohkem otsustavust selle riigi taastami-
seks, kuigi ka kõik poliitikud ei näinud uue ise-
seisvuse saavutamise võimalust esialgu uskuvat.
See näitab, et K. Pätsi kirjutatu üle tasub jätkuvalt
mõelda tänapäevalgi. Kindlasti annab selleks ainet
ka peagi ilmuv "Eesti riik II".

Simo Runnel

Kirjastuse **"EESTI AJALOOARHIIV"** **publitseerimistegevus** **1999–2000**

Ajakirja Tuna 1998. aasta esiknumbris and-
sime ülevaate kirjastustegevusest Eesti Aja-
looarhiivis läbi aastakümnete, kontsentree-
rides peatahelepanu publitseerimistegevusele aastatel
1996–1998. Nagu artiklis mainitud, töötab
Ajalooarhiivi juures alates 1996. aastast kirjastus
"Eesti Ajalooarhiiv", mille ülesandeks on käsikir-
jade trükiks ettevalmistamise kogu protsess, ala-
tes keelelisest ja sisulisest korrektuurist ning ar-
vutikujundusest kuni trükikilede valmistamiseni.¹
Kirjastus on viimasel kahel aastal olnud Rahvus-
arhiivi uurimistöö ja publitseerimisosakonna all-
struktuuriks. Osakonna juures on veel ka teadus-
talitus, mille põhiülesanne on publitseerimist vää-
rivate ajalooarhiivi allikate väljaselgitamine, teat-
mike ja teaduslike uurimuste koostamine. Kuna
osakond ühendas aastatel 1999–2000 nii Tartu kui
ka Tallinna vastava ala inimesi, siis Tallinna poolel
oli kirjastustegevus seotud kirjastusega "Umara".
Kirjastuses "Eesti Ajalooarhiiv" on viimasel ajal
olnud tegevad Helina Tamman, Leino Pahtma,
Martin Jaigma ja Enn Küng.

■ Järgnevalt kirjastuse tegevusest aastatel
1999–2000. Teaduslike väljaannetena ilmus 1999.
aastal kirjastuse monograafiate sarjas *Scripta*
Archivi Historici Estoniae Margus Laidre mahukas
uurimus (570 lk) "Üks hä tru ja õige sullane. Elust
Rootsi sõjaväes Eesti- ja Liivimaal 1654–1700". Kir-
jastusel on eriti hea meel tõdeda, et mainitud ra-
amat on saanud lugejatelt nii kodu- kui ka välis-
maal hea vastuvõtu osaliseks ja selle teadustaset
on väga kõrgelt hinnatud. Lisaks kuulutati M. Laid-
re monograafia parimaks 1999. aastal ilmunud ees-
tikeelseks ajalooraamatuks. Kirjastuse raamatutest
on see juba kolmas, mis konkursi võitis. 1996. aastal
sai ajalookirjanduse aastapreemia Jaanus
Arukaevu ja Ea Janseni koostatud artiklitekogumik
"Seltsid ja ühiskonna muutumine. Talupojäuhi-
konnast rahvusriigini" ja 1997. aastal Tõnu Tann-
bergi monograafia "Maakaitseväekohustus Balti
kubermangudes 19. sajandi esimesel poolel (1806–
1856)". Ajalooarhiivi monograafiate sarjas ilmus
2000. aastal veel kaks raamatut: Mati Lauri "Eesti
ala valitsemine 18. sajandil" ja Ülle Tarkiaise

¹ Enn Küng, Publitseerimistööst Eesti Ajalooarhiivis. – Tuna. Ajalookultuuri ajakiri 1998, nr 1, lk 151–152.

"Hajatalud ja külad Põhja-Liivimaal 17. sajandil". Kõik kolm monograafiat on olnud aluseks Tartu Ülikooli juures ajaloodoktori kraadi taotlemisele.

Sarjas "Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost" ilmus 1999. aastal teise numbrina Ago Pajuri "Eesti riigikaitsepoliitika aastail 1918–1934", mille põhjal kaitsti samuti ajaloodoktori teaduskraad. Kohe 2000. aasta algul jõudis trükikojast lugejateni Veiko Berendseni ja Margus Maiste ühisuurimus "Tartu rahvaloendus 1897". Nimetatud raamatut on lisaks ajaloolastele kõrgelt hinnanud ka sotsioloogid ja demograafid.

Kirjastuse traditsioonilistest väljaannetest – **Eesti Ajalooarhiivi toimetistest** (*Acta et Commentationes Archivi Historici Estoniae*) – on kahel viimasel aastal ilmunud kolm numbrit. 1999. aastal ilmunud 4.(11.) number on peamiselt arhiivinduslike artikleid sisaldav kogumik "Arhiiv riigiasutusest Eesti ühiskonnas. Artiklid", kus ilmusid artiklid Priit Pirkolt, Indrek Kuubenilt, Kaja Pullonenilt, Kurmo Konsalt, Ruth Tiidorilt, Ene Hiiolt, Lea Leppikult jt. Samal, 1999. aastal ilmus 5. (12.) väljaandena paralleelselt eesti ja saksa keeles Kalev Jaago koostatud "Haapsalu kodanikeraamat, Hapsaler Bürgerbuch 1496–1797".

2000. aasta 6. (13.) number "Kultuuriloolised ekskursid" on pühendatud 2000/2001. aastal tähistatavale Eesti raamatuaastale. Mainitud kogumikut tooksin esile **Leino Pahtma** artikli "Täpsustusi ja täiendusi Heinrich Stahlhi noorus- ja õpinguaastaisse", **Birgit Kibali** "*Bookhållare, Camererare, Casseur*" ja teised kroonuametnikud Liivimaal 17. sajandi lõpul" ning **Arvo Teringu** "Ülikoolidesse sõitvate eesti- ja liivimaalaste reisiolud 17.–18. sajandil".

Koostöös Ajaloo Instituudiga on Ajalooarhiivi väljaandena 2000. aastal ilmunud **Toomas Karjahärm**i "Imperskaja politika Rossii v Pribaltike v načale XX veka" ja Tartu Ülikooliga **Aadu Musta** "Eestlaste perekonnaloost allikad".

Kirjastusel "Eesti Ajalooarhiiv" on allikapublikatsioonina sarjas "Uurimusi ja allikmaterjale Eesti sõjaajaloost" ilmumas "1. Eesti polgu komitee protokollid 1917–1918", mille on koostanud **Ago Pajur** ja **Tõnu Tannberg**. Samuti läksid 2000. aasta detsembris trükikotta **Lea Leppiku** magistritöö põhinev uurimus Tartu Ülikooli rektorist Gustav Ewersist ja **Enn Küngi** monograafia "Rootsi majanduspoliitika Narva kaubanduse küsimuses 17. sajandi teisel poolel".

Enn Küng

PUBLITSEERIMISTÖÖST TALLINNA LINNAARHIIVIS 1993–2000

Tuna 1998. aasta esimeses numbris ilmunud ülevaates Eesti Ajalooarhiivi publitseerimistegevusest 1990. aastatel märkis arhiivi tollane asedirektor Enn Küng, et selles vallas on arhiivil "häid saavutusi nii sõjaeelsetest 1930. aastatest kui ka -järgsetest 1960.–80. aastatest". Nii siis tunnetavad Ajalooarhiivi kolleegid teatud järjepidevust kahe maailmasõja vahelise Eesti Riigi Keskarhiivi, Nõukogude-aegse Eesti NSV Riikliku Ajaloo Keskarhiivi ja Eesti Ajalooarhiivi publitseerimistöös. Tallinna Linnaarhiivi väljaannete rida seevastu katkes juba Teise maailmasõja esimesel, 1939. aastal. 1944. aastast NSV Liidu riiklikku arhiivisüsteemi kuuluv Tallinna arhiiv erines järgnevatel aastakümnetel aga sootuks sõjaeelsest munitsipalarhiivist. Kui enamik 1920.–1930. aastail Eestis ilmunud allikapublikatsioone oli välja antud just Tallinna Linnaarhiivi poolt, siis Nõukogude-aegsel Tallinna arhiivil trükiste avaldamise võimalused reaalselt puudusid. Publitseerimistegevuse korraldamine oli Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Arhiivide Peavalitsuse ja suurte riiklike keskarhiivide (Oktoobrirevolutsiooni Keskarhiiv Tallinnas ja Riiklik Ajaloo Keskarhiiv Tartus) pädevuses. Arhiivide Peavalitsuse väljaannete reas ilmus ajavahemikus 1944–1992 siiski kaks üllitist, mis valmisid Tallinna arhiivis: "Eesti NSV Tallinna Riikliku Keskarhiivi arhiivifondide lühiteatmik 1257–1975" (1976) ja arhiivi 100. aastapäeva puhul ilmunud album "Tallinna Riiklik Keskarhiiv 1883–1983" (1983).

Ülalmainitud ülevaates tõdes E. Küng ka, et 1990. aastate algul Ajalooarhiivis "publikatsioonide koostamine katkes ja arhiivi kollektiivi peaaegu andeks kujunes omandiõiguslike teatiste väljastamine". Tallinna Linnaarhiivis seevastu hakati just 1990. aastate algul, mil järk-järgult taastati arhiivi staatus "täisverelise" omavalitsusarhiivina, taas seadma iseseisva publitseerimistöö sihte. Siis meenutati ka Teise maailmasõja tõttu Tallinna Linnaarhiivis poolelijäänud, mida on siinkohalgi õpetlik korrata. 1930. aastate arengukava kohaselt peeti oluliseks avaldada kolme liiki väljaandeid: 1) kataloogid ja inventarimistud, 2) "tähtsad algtekstid", 3) uurimused. Peamiseks pidi seejuures jääma nn tähtsate algtekstide – allikapublikatsioonide avaldamine. Üldiselt on ju samu printsiipe